

Traditionell kunskap och etnobiologi

Tusenåriga sedvänjor har lagt grunden för vår moderna kunskap om naturen och dess användningsområden. Denna gamla kunskap är oupplösligt knuten till hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Nu måste den räddas för att inte försvinna.

Konventionen om biologisk mångfald gör klart att vi ska använda kunskap om hur man lyckas med att bevara biologiska resurser, oavsett var den kommer ifrån. Det handlar alltså om att bruka såväl akademisk vetenskaplig kunskap som folklig vetenskap för att förstå ekologiska samband och aspekter på nyttjandets hållbarhet. Folk med ett nära förhållande till naturen har ofta en ganska god bild av vartåt det baskar även om vetenskapliga data saknas.

Sedan 1 januari 2006 driver CBM efter ett regeringsbeslut NAPTEK, ett nationellt program om lokal och traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Akronymen bör uttydas Nationellt Program om Traditionell Ekologisk Kunskap. TEK är den term som står för det folkliga kunnandet om exempelvis naturens relationer, populationsdynamik och nyttjandet av dess enskilda komponenter.

SANT ELLER FALSKT?

En del av den traditionella kunskapen är vanföreställningar om naturens invånare, men stora delar bygger på iakttagelser och empiri på ett sätt som står naturvetenskaperna nära. Den har ofta en lokal giltighet. Skillnaden är att folklig kunskap inte försöker bevisa sina tesers ofelbarhet. Vetenskapen visar ofta hur saker är med hjälp av statistisk signifikans och liknande, medan traditionell kunskap ganska tidigt kan indikera en riktning på utvecklingen. De vetenskapliga slutsatserna har inte heller alltid visat sig vara korrekta utan synfältet är ofta alltför snävt för att kunna vara allmängiltiga och holistiska. Hur får vi in den kunskap som finns hos olika traditionella naturbrukare i exempelvis naturvården? Redan idag inkluderas den lokala kunskapen hos amatörbotanister, fågelskådare, fritidsfiskare och jägare i utvecklingen av rödlistan och jaktstatistiken, men det är kunskap som teoretiskt står naturvetenskapen nära och kan uttryckas i dess termer.

Etnobiologi som akademiskt ämne har också den styrkan att det kan fungera som ett pedagogiskt verk-

tyg för att motivera ett bevarande av biologisk mångfald. Att bevara biologisk mångfald av biologiska skäl, etiska, moraliska eller estetiska orsaker kan av vissa ses som otillräckligt. Att kunna visa på den biologiska mångfaldens nytta eller användning historiskt, idag och för framtiden ger oss lite *hårdare* ekonomiska argument att bevara olika arter. Dessutom tycker många människor att kulturhistorien som är kopplad till biologin är ett fascinerande område som ger ett mervärde till naturupplevelsen.

ETNOBIOLOGISK ENCYKLOPEDI

Sedan 1997 driver CBM det etnobiologiska projektet *Människan, växterna och djuren: etnobiologi i Sverige*. Avsikten är att publicera ett tre volymers verk om hur vi har använt och fortfarande använder växter och djur i Sverige. Hittills har två volymer, *Människan och naturen* (2001) och *Människan och floran* (2005), publicerats. Den tredje volymen *Människan och faunan* är planerad att komma ut i slutet av året.

Vid sidan av detta har CBM sedan 1999 arrangerat ett årligt etnobiologisymposium inom projektet (se faktaruta). Dessutom har en mängd småskrifter publicerats i serien *Studia ethnobiologica*.

HÅKAN TUNÓN

Etnobiologisymposium

Linnés Lappland: Människorna och naturen

Det 8:e etnobiologisymposiet hålls 18–19 juli i Jokkmokk

CBM:s etnobiologiprojekt är ett samarbete med Åttte: Svenskt Fjäll- och Same-museum, Fredriksdals friluftsmuseum, Julita: Sveriges lantbruksmuseum, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Naturhistoriska riksmuseet, Nordens ark, Stiftelsen Skansen och Nordiska kulturlandskapsförbundet.

Foto: Charlotta Warmark